

Rijpende zaden van gewone berenklauw

Wilde planten zaaien

Wanneer oogst en zaai je nu eigenlijk wilde planten? Naar aanleiding van de boeken die ik samen met Marlies schreef, krijg ik regelmatig deze vraag. Zoals iedere tuinier en kweker heb ik een eigen werkwijze ontwikkeld die ik graag deel.

Tekst en foto's: Martin Stevens en Marlies Huijzer

Mijn methode is ontstaan vanuit ervaring, wat voor mij werkt of 'het toch even anders willen doen'. Voor veel planten werkt het. Over het kweken van bijzondere, specialistische soorten hebben al meerdere artikelen in dit blad gestaan*. Het zaaien en kweken van wilde planten is en blijft tuinieren. Planten kunnen zich prima zelf voortplanten, die hebben ons niet nodig. En daar zit nou precies de uitdaging.

Oogsten van zaden

Wanneer oogst je nu zaden? Ik geef vaak als antwoord 'als het zaad rijp is' en dan kijkt men je glazig aan... Ja, maar wanneer is dat dan? 'Als het zaad op de grond gaat vallen of wegvliegt of zo'. Het is niet het antwoord waar men op zit te wachten, maar wel de waarheid. Zaden verzamelen vraagt dus plantenkenis en een goed observatievermogen. Nu blijken er ook wel nuances

in te zitten. Soms is het verstandig om zaad te oogsten vlak voor het rijp is. Bij vlinderbloemigen of viooltjes bijvoorbeeld, bij groot springzaad (de enige inheemse springzaad) of bij geraniums. Deze soorten hebben een katapult-mechanisme dat in werking gaat zodra je het rijpe zaaddoosje aanraakt en dat is best frustrerend. Sommigen raden aan om voor de rijping een nylon kous o.i.d. om de plant te doen. Je kunt echter ook vlak voor de rijping oogsten, maar dan moet je dat moment wel herkennen. Het is dus niet altijd makkelijk in de wereld van de wilde planten en er is geen eenduidig advies te geven.

Zaaien

Vervolgens komt de vraag wanneer en hoe te zaaien. Mijn antwoord is dat de zaaitijd van de plant in het

wild ook meteen de beste zaaitijd is voor de kweker of in de tuin. Ja, iedere plant zaait zich op een andere tijd uit. Dat klopt. En dat past niet altijd in de orde van het tuinieren: zaad moet immers bewaard worden en op ‘onze tijd’ gezaaid worden. Gebruikelijk is dat we de zaden drogen en zorgvuldig in zuurvrij papier verpakken. En dan wachten we een half jaar om in het vroege voorjaar te gaan zaaien. Dat doe ik ook wel hoor, maar dat gaat soms mis. De zaden zijn namelijk in kiemrust gegaan, een beveiliging om ongewenst kiemen te voorkomen. Want het is droog en wat moet je dan als jonge kiem? Wachten tot er een seintje komt ‘het kan’ en dat is voor iedere soort anders. Zelfs binnen de zadenreeks van één individuele plant zie je verschillen. Het ene zaadje kiemt met de eerste druppel vocht, het andere moet wel een week nat zijn en weer een andere een maand. Er zijn zaden die nat bevriezen voor ze kiemen. Of zaden die een koude/warmte opvolging nodig hebben of alleen nat en warm. Deze verschillen zie je niet alleen bij verschillende soorten, maar ook bij de individuele zaden van één plant. Er zit namelijk een genenrijkdom in de zaden waardoor

Zaaien, ontkiemde planten in de zaaitrays met grind en het losmaken van de zaailingen

ze op alles zijn voorbereid. Als het bijvoorbeeld na een regenbui weer droog wordt, mislukken de eerste kiemers, maar er zijn nog vele zaden over met andere voorkeuren. Op een gegeven moment komt er echt wel een succesvolle combinatie van factoren waardoor er minstens een paar zaden kiemen en het voortbestaan verzekerd is.

Argwaan

Ik koop ook zaden van zadenkwekers. Af en toe ga ik naar een andere aanbieder dan onze drie vertrouwde Wilde Weelde zadenkwekers. En verdraaid... de kieming van een soort gaat soms anders dan verwacht. Geen wekenlange of maandenlange kieming van een zaai bak, maar alles komt meteen op. Dat triggert mijn argwaan. Dit

is niet normaal en meestal is dat ook waar. Ik ben er ingestonken en heb een cultivar gekregen. Cultivars zijn geselecteerd op gelijkmatige en snelle kieming, maar genetisch zijn ze verarmd geraakt. Je kent ze wel. Groot kaasjeskruid met donkerpaarse bloemen dat twee keer te hoog wordt. En laatst hadden we een ‘prachtanjer’ die een duizend-schoon met franjeachtige bloemen bleek te zijn...

Zaaien met grind

Terug naar de wilde planten. Vrijwel iedere plant stelt dus andere eisen maar hoe vang je dat in een universele zaaimethode? Als je niet op het moment van rijpen kunt of wilt zaaien, moet je een wereld scheppen waar zaden ‘denken’ hier kan ik veilig kiemen. Ik heb redelijk succes

Klaar om opgepot te worden
Verkoopbare planten op de kwekerij >

met een mengsel van half bladcompost en half scherp zand, rivierzand of brekerzand. Bovenop komt een laagje puur zand en daarop zaaien we. We, want ik werk met een trouwe groep vrijwilligers. Het zaad niet onderduwen tenzij je weet dat het een honderd procent donkerkiemer is. Die soorten kiemen alleen in volledige duisternis. Dan afstrooien met zeer fijn grind: aquariumgrind, of grind maat 1-3 of filtergrind 2-3. Ja, de kiemplantjes kunnen daar doorheen. Voordelen: Je zaaisel droogt niet snel uit. Er zitten lichtdoorlatende korrels in het grind voor lichtkiemers en donkere korrels voor donkerkiemers en alles daar tussenin. De zaden spoelen niet alle kanten uit als je eens per ongeluk te enthousiast water geeft. Bovendien groeien schimmels en mossen niet makkelijk in het grind en het zand eronder. Schimmels kunnen namelijk zorgen voor wortelhalsrot en mossen verdichten de grond.

Ontkiemen en uitplanten

Natuurlijk houd je de zaden vochtig en na verloop van tijd komen de kiemplantjes een voor een op. Vaak moet je geduld hebben. Zoals Rob Leopold ooit zei: 'Als zaden na vijf jaar niet gekiemd zijn, kun je het zaaisel als mislukt beschouwen.' Soms kan het heel stimulerend zijn als de zaaigrond met zaden stijf bevriest. Zet de zaaibakken bij vorst buiten en je zult versteld staan hoe dat kan werken. Of in de vriezer... bijvoorbeeld bij primula's. Als de kiemplanten minimaal twee echte blaadjes hebben, liefst meer, kun je ze overzetten in potjes. We gebruiken een mengsel van veenvrije potgrond met ca 20-30 procent zand en eventueel wat kalkrijke grond zoals Gravier d'Or (lijkt op mergel) of lavagruis. Spit de kiemplanten los met een eetvork, dan beschadig je de wortels het minst. Laat de wortels zo veel mogelijk in hun eigen vorm in een gat in de potgrond landen, vul aan en druk aan. Een aantal soorten

doet het meteen prima, andere gaan hangen maar komen binnen enkele dagen weer bij, weer andere doen er langer over om aan de schok te wennen. Sommige geven het op. Niet verbazingwekkend dat die laatsten vaak de zeldzame soorten zijn. Wanneer er onder de pot wortels te zien zijn, zijn de planten rijp voor een grotere pot of de gewenste groeiplek. In ons geval, op de kwekerij, zijn ze dan verkoopbaar.

*** Voor het zaaien van specialistische soorten, zie de serie 'Kwekersgeheimen' in het archief van Oase:**

www.stichtingoase.nl/tijdschrift

Martin Stevens en Marlies Huijzer zijn auteur van "Tuinieren met wilde planten" en "Wilde planten in eigen tuin". Martin kweekt en verkoopt planten op kwekerij Kas & Co in Kortenhoeve.

Zie: wildetuinplanten.com